

PHẦN 3

DỰỢC LIỆU

Hẹ (Hạt)***Semen Allii Tuberosi*****Củu tử, Phỉ tử, Phỉ thực, Hạt hẹ**

Hạt của quả chín đã phơi hay sấy khô của cây Hẹ (*Allium tuberosum* Rottl. ex Spreng), họ Hành (Liliaceae). Thu hoạch vào mùa thu. Khi thấy chùm quả có quả già đã nứt ra, để lộ các hạt màu đen, cắt lấy cả chùm quả đem phơi khô, đập nhẹ và giữ lấy hạt, loại bỏ tạp chất, phơi hoặc sấy nhẹ đến khô.

Mô tả

Hạt chắc, có dạng nửa hình cầu, hơi dẹt, dài 2 - 4 mm, rộng 1,5 - 3 mm. Bên ngoài màu đen, một mặt hơi nhô lên, thô ráp, có vân dạng lưới, mặt còn lại hơi lõm, có nếp nhăn không rõ. Đỉnh tù, gốc hơi nhọn có núm nhỏ nhô lên. Chất cứng. Mùi thơm nhẹ, vị hơi cay.

Hạt không lép là loại tốt.

Bột

Màu đen xám. Soi kính hiển vi thấy mảnh vỏ hạt tế bào màu nâu hoặc nâu sậm, hình đa giác hoặc hình dạng không xác định, có các vân dạng lưới trên bề mặt. Mảnh nội nhũ tế bào thành dày, đa số bị vỡ thành các mảnh to gần tròn, hơi thuôn dài. Các giọt dầu màu hơi vàng.

Độ ẩm

Không quá 11,0 % (Phụ lục 9.6, 1 g, 100 - 105 °C, 5 h).

Tro toàn phần

Không quá 7,0 % (Phụ lục 9.8).

Tro không tan trong acid

Không quá 1,0 % (Phụ lục 9.7).

Tạp chất

Không quá 1,0 % (Phụ lục 12.11).

Chất chiết được trong dược liệu

Tiến hành theo phương pháp chiết lạnh (Phụ lục 12.10).

Không được ít hơn 7,0 % tính theo dược liệu khô kiệt, dùng *ethanol* 50 % (TT) làm dung môi.

Không được ít hơn 10,0 % tính theo dược liệu khô kiệt, dùng *nước* làm dung môi.

Chế biến

Sao muối: Lấy dược liệu sạch, tiến hành như mô tả ở mục *Tẩm nước muối sao* (Phụ lục 12.20). Dùng dung dịch muối ăn 20 % và sao đến khô và có mùi thơm. Sao muối để tăng cường tính dược đi vào thận.

Bảo quản

Trong đồ đựng kín, tránh mốc mọt. Dược liệu sao muối dùng trong vòng 30 ngày sau khi sao.

Tính vị, quy kinh

Vị cay ngọt, tính ôn. Vào kinh thận, can.

Công năng, chủ trị

Ôn thận, trợ dương, cố tinh. Chủ trị: Thận dương hư suy, dương vật cương cứng kém, xuất tinh sớm, đau lưng, hai chân tê, bàn chân lạnh, đái giắt, đái đục, bạch đới.

Cách dùng, liều lượng

Ngày dùng từ 6 g đến 12 g, dạng thuốc sắc, thường phối hợp trong các bài thuốc.

Kiêng kỵ

Người tỳ vị kém, ăn uống kém khi dùng cần cân nhắc.